

Timbros Briefing Paper är en serie kortrapporter som belyser komplexa frågor i ett kortare format. För att läsa detta eller andra av våra briefing papers, besök www.timbro.se/bp.

ISBN:978-91-7703-008-9

OM FÖRFATTAREN

Malin Sahlén är ansvarig för arbetsmarknads- och integrationsfrågor på Timbro. Hon är utbildad nationalekonom från Linköpings universitet med en bakgrund på bland annat Svenskt Näringsliv.

KONTAKT

malin.sahlen@timbro.se,
Twitter: @sahlen
Tel: 070 212 29 52

BRIEFING PAPER #1

februari, 2015

Jämlika Sverige

SAMMANFATTNING

- Trots att inkomstskillnaderna ökar så minskar fattigdomen i Sverige.
- Inkomstskillnaderna ökar, men från mycket låga nivåer.
- Det finns inget tydligt vetenskapligt stöd för att ökade inkomstskillnader skulle skapa sämre hälsa.
- Det finns inget tydligt vetenskapligt stöd för att ökade inkomstskillnader skulle skapa lägre tillväxt.

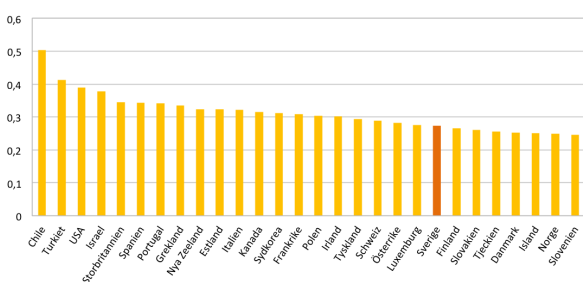
Varje år släpps rapporter om hur ojämlikheten ser ut i Sverige. I den årliga rapporten Makteliten – i en klass för sig hävdar LO att inkomstskillnaderna i Sverige är historiskt stora. De hänvisar till vad de kallar makteliten, och ställer de 50 individer i näringslivet med högst inkomster mot vanliga industriarbetarlöner. Varje år har rapporten ett särskilt tema men det övergripande målet tycks vara att väcka upprördhet över inkomstskillnader.

Men faktum är att Sverige är ett land med mycket små inkomstskillnader i jämförelse med andra länder, det gäller oavsett vilken mätmetod som används. I den här briefinggen visar vi fyra saker: 1) trots att inkomstskillnaderna ökar så minskar fattigdomen, 2) skillnaderna ökar från mycket små nivåer, 3) det finns inget tydligt vetenskapligt stöd för att inkomstskillnader leder till försämrad hälsa, och 4) det finns inget tydligt vetenskapligt stöd för att inkomstskillnader leder till lägre tillväxt.

MINSKAD FATTIGDOM TROTS ÖKANDE INKOMSTSKILLNADER

Sveriges inkomstkoncentration är låg, men har ökat något sedan 1980. Nedan redovisas Ginikoefficienten för disponibel inkomst i Sverige, det vill säga hur fördelningen ser ut efter skatter och transfereringar. Högre siffra betyder mer ojämlikhet, Sverige är på den nedre tredjedelen av skalan.

JÄMLIKHET I OECD-LÄNDERNA (GINIKOEFFICIENT), 2011

Källa: OECD, Income distribution and poverty by measure.

Ser man till löneskillnaderna, det vill säga om vi räknar om lönerna till heltid och inte inkluderar kapitalinkomster, så är Sverige världens mest jämlika land.¹ Lönerna jämnas sedan ut av skatter, transfereringar (a-kassa, olika bidrag m m) och vidare tillkommer kapitalinkomster, som verkar åt andra hållet. Men också då, när man tittar på skillnaden mellan nettoinkomsterna för de 10 procent i toppen respektive i botten, så är inkomstskillnaderna små i Sverige relativt andra OECD-länder. Sverige är alltså ett mycket jämlikt land.

Inkomstskillnader brukar också diskuteras i termer av relativ fattigdom. Andelen relativt fattiga i Sverige, det vill säga den andel som har en inkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten efter

skatter och transfereringar, är strax under 15 procent enligt Eurostat.² Det är ett par procentenheter under EU-snittet, men högre än tidigare. Gränsen för relativ fattigdom i Sverige är 10 625 kr per månad efter skatt och transfereringar (2012) enligt SCB, så alla med en inkomst under det räknas som fattiga.³ Enligt Eurostat är gränsen för risk för fattigdom i Sverige den femte högsta i Europa, och de länder där gränsen är högre är Norge, Schweiz, Luxemburg respektive Danmark (eller Österrike, beroende på definition).⁴ Tittar man på utvecklingen över tid så har fattigdomsgränsen flyttats uppåt mycket snabbt i Sverige, relativt i andra länder.

Gränsen för när man räknas som relativt fattig flyttas upp när genomsnittliga inkomster stiger. Sedan 1999 har de allra flesta i Sverige fått betydande löne- och inkomstökningar, och snittlönen har ökat med 43 procent. Det är alltså därför som fattigdomsgränsen har flyttats upp och det nu är lättare att räknas som fattig. Att medianinkomsten har ökat så mycket innebär att en genomsnittlig arbetare har fått en löneökning från 21 800 kr per månad 1999 till 26 883 kr i dag – i fasta priser. De allra flesta har alltså fått en betydligt bättre levnadsstandard, och det beror på att Sverige och svenska företag har haft en god ekonomisk utveckling de senaste två decennierna.⁵ Bidragande är även de senaste tjugo årens avtalsrörelser där löneutvecklingen har varit i paritet med produktivitetsutvecklingen.

Sammanfattningsvis, eftersom svenska företag har gått bra de senaste decennierna så har de genomsnittliga reallönerna stigit snabbt. Det får två olika konsekvenser. Dels får de allra flesta en betydligt bättre levnadsstandard och jobben blir fler, och dels ökar inkomstskillnaderna.

Men varför kan då fler räknas som fattiga när fattigdomsgränsen höjs? Det beror på att andra typer av inkomster inte automatiskt höjs lika mycket som snittlöner. A-kassa, studiemedel, ekonomiskt bistånd och pensioner är inte indexerade mot snittlöner utan är beroende av politiska beslut (pensioner följer en annan logik). Den som lever på studiemedel räknas som fattig i Sverige och samtidigt har antalet studenter ökat med cirka 50 000 (20 procent) 1999–2012 och antalet personer över 65 år har ökat med cirka 300 000 eller 22 procent under samma tidsperiod. Dessutom

² Eurostat (1).

³ SCB.

⁴ Eurostat (2).

⁵ Ekonomifakta (2).

¹ Ekonomifakta (1).

är invandringen till Sverige betydligt större i dag än vad den var då. Betydligt fler kan därför av naturliga skäl befinna sig under fattigdomsgränsen, särskilt när gränsen för relativ fattigdom har flyttats upp så snabbt.

Utöver det svårtolkade begreppet relativ fattigdom finns också ett mått på allvarlig materiell fattigdom. Enligt Eurostat kommer Sverige där ut som andra bäst efter Schweiz med endast 1,4 procent fattiga i befolkningen. Dessutom har andelen halverats sedan 2004 enligt tidsserien.⁶ Samma tendens till tydlig förbättring syns också på andra håll. Den tiondelen av befolkningen som har lägst inkomster har fått högre inkomster under tidsperioden⁷ och andelen med "låg ekonomisk standard" har halverats på 15 år, vilket tydliggörs i en bilaga till budgetpropositionen för 2015.⁸ En intressant aspekt som blir tydlig där är att den absoluta fattigdomen går ned samtidigt som den relativa stiger – vilket alltså manar till noggrannhet i användandet. Det är intressant också att ingen försämring går att se för Sveriges vidkommande under perioden då Europa led som värst av finanskrisen och den absoluta fattigdomen i EU som helhet ökade.^{9,10}

SVERIGES INKOMSTSKILLNADER ÖKAR, MEN FRÅN VÄLDIGT LÅGA NIVÅER

Inkomstskillnaderna har alltså ökat i Sverige jämfört med år 1980, då de var rekordsmå. Det finns flera skäl till att inkomstskillnaderna var så små på 1980-talet. Marginalskatterna var mycket höga och ambitionen i avtalsrörelserna var att göra löneskillnaderna så små som möjligt. Arbetslösheten var endast 2,5 procent. Det var också, som beskrivits ovan, en period med lägre invandring, färre studenter och färre som levde på pension.

De två huvudsakliga skälen till att inkomstskillnaderna har ökat är som konstaterat att de allra flesta som jobbar har fått betydande inkomstökningar och

6 tidsserien finns ett metodbyte som kan påverka utfallet, men både Eurostat och Finansdepartementet har bedömt datan som tillräckligt tillförlitlig för att publicera.

7 http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Hushallens-ekonomi-HEK/7289/7296/Disponibel-inkomst-19912011/163546/ [2015-02-19]

8 <http://www.regeringen.se/content/1/c6/23/80/74/0e08f5de.pdf> [2015-02-19] s 17

9 Eurostat (3).

10 Eurostat (4) <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/web/table/description.jsp>>.

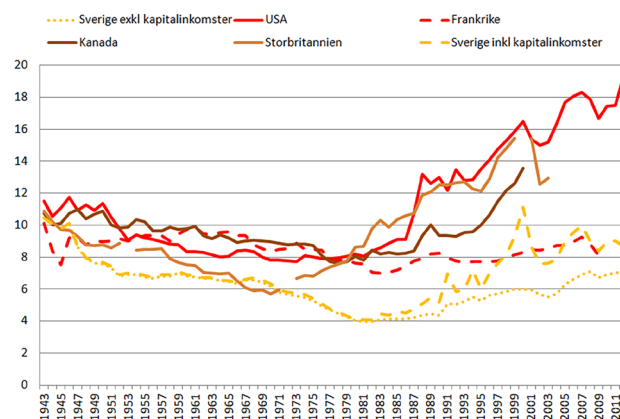
att studiestöd och ersättningar inte har följt med i utvecklingen, vilket varit medveten politik sedan dess.

En tredje förklaring är att toppinkomsttagarnas inkomstandel har vuxit genom växande kapitalinkomster. De svenska forskarna Jesper Roine och Daniel Waldenström menar att det till stora delar är den svenska börsuppgången som har drivit utvecklingen.¹¹ Dessutom menar de att välfärdsstaten och vårt progressiva skattesystem har hindrat nya förmögenheter från att skapas hos den breda medelklassen, och därigenom har toppinkomsttagarna ensamt kunnat dra nytta av börsuppgången. Det möjliggör alltså för dem som redan har kapital att sticka iväg på inkomstskalan.

Tidigare i detta papper kunde vi se Sveriges inkomstskillnader i ett internationellt perspektiv. Men inkomstskillnaderna har ökat snabbare i Sverige än i många andra länder. Figuren nedan – hämtad från Jesper Roines blogginlägg på Ekonomistas – visar hur stor andel av de totala inkomsterna som den rikaste procenten innehar.¹²

INKOMSTKONCENTRATIONEN ÖVER TID, INTERNATIONELL JÄMFÖRELSE.

(hämtad från Jesper Roines blogginlägg på Ekonomistas men omarbetad)

För det första är det tydligt att kapitalinkomster har haft avgörande betydelse för utvecklingen av ojämlikheten. För det andra har ojämlikheten visserligen ökat snabbt i Sverige, men från mycket låga nivåer. För det tredje är Sverige, om kapitalinkomster exkluderas, fortfarande mer jämnt än USA när USA var som mest jämnt på 1960-talet.

11 Roine & Waldenström (2008).

12 Roine (2014).

OJÄMLIKHET OCH OHÄLSA

INGET ENKELT ORSAKSSAMBAND

En seglivad myt i debatten om inkomstskillnader är att stora inkomstskillnader, oavsett inkomstnivå, leder till försämrad hälsa i ett lands befolkning. I boken *Jämlikhetsanden* (2010) av Wilkinson och Pickett försöker man påvisa detta genom att redovisa ett flertal samband mellan diverse mått på ohälsa och graden av ekonomisk jämlikhet. Det är sant att dessa faktorer korrelerar, men det är därmed inte belagt att ojämlikheten orsakar ohälsa. I en kartläggning av forskningsläget visar nationalekonomer vid Institutet för näringslivsforskning (Bergh, Nilsson & Waldenström, 2012) att det finns en rad svårigheter med studier av dessa samband, som ligger i vägen för tydliga slutsatser. Dels bygger studierna oftast på genomsnittliga landdata, vilket inte säger något om situationen för individer i olika inkomstslag. I de individstudier som ändå finns visar det sig att sambanden faller när man tar hänsyn till olika inkomstslag, inkomstojämlikhet är då endast i sällsynta fall en signifikant faktor bakom olika hälsomått. Däremot finns samband mellan individens inkomstnivå och hälsa, det vill säga att människor med bättre hälsa också tjänar mer.

Det är däremot inte konstigt att många extremt ojämlika länder också uppvisar höga ohälsotal, såsom hög barnadödlighet eller kort livslängd. De länderna lider nämligen ofta samtidigt av illa fungerande institutioner, med bristande respekt både för mänskliga rättigheter och privat äganderätt, vilket i sin tur är en dålig grogrund för både välstånd, jämlikhet och hälsa – men det är inte ojämlikheten i sig som är orsaken till problemen.

HÅRDRAGEN JÄMLIKHET INGEN GARANT FÖR TILLVÄXT

En annan teori är att ojämlikhet är tillväxthämmande, och därigenom försämrar länders välstånd. Av samma skäl som ovan, att de mest ojämlika länderna också har stora institutionella brister, är det naturligt att vi där finner lägre grad av välstånd – men det är brist på goda institutioner snarare än brist på jämlikhet som är grundorsaken.

International Monetary Fund, IMF, fann i en rapport att omfördelning inte hämmar tillväxten. Men av detta bör man vara mycket försiktig med slutsatsen att

omfördelning främjar tillväxt.¹³ För det första, vilket bland andra Andreas Bergh har påpekat, används ett tveksamt mått på omfördelning (det vill säga skillnaden mellan Ginikoefficienten före och efter skatter och bidrag).¹⁴ För det andra är det så att om man kontrollerar för regionala variationer så finns inte längre något samband mellan jämlikhet och tillväxt.¹⁵ Och för det tredje finns det studier som visar på rakt motsatt effekt, det vill säga att större inkomstskillnader står i samband med högre tillväxt.¹⁶

Att som debattör i Sverige använda IMF:s resultat till att hävda att Sverige ytterligare måste öka sin omfördelning är dessutom mycket tveksamt – då Sverige som konstaterat redan är ett av världens mest jämlika länder. Sverige befinner sig alltså i andra änden av skalan relativt de länder som lider av bristande demokrati, obefintligt välstånd och den grad av ojämlikhet som innebär att landets elit otillbörligen roffar åt sig av landets tillgångar.

SLUTSATS

Det är korrekt att inkomstskillnaderna i Sverige har växt sedan 1980, som var historiens mest jämlika år. Huvudsakligen är detta en effekt av positiva faktorer såsom högre snittlöner och att börserna gått bra, men också av medvetna politiska val som att inte höja ersättningar i samma takt som lönerna, att ha öppna gränser mot omvärlden, samt att skatterna reformerades till lägre nivåer. Det är också de ökande snittlönerna som gör att den relativa fattigdomen ökar, trots att den allvarliga, materiella fattigdomen faktiskt har halverats i Sverige det senaste decenniet.

Dessutom vet vi att Sverige fortfarande är bland världens mest jämlika länder, med mycket små löneskillnader och bland OECD:s lägsta Ginikoefficient.

Vad vi däremot inte vet är hur ojämlikhet påverkar tillväxt och folkhälsa. Forskningen är otydlig i den här frågan så trots den intensiva diskussion som då och då uppstår bör man vara försiktig med att dra slutsatser.

REFERENSER

Bergh, A (2014), Skapar omfördelning tillväxt?, läst 2015-01-15, <<http://berghsbetraktelser.squarespace.com/blogg/2014/3/4/skapar-omfordelning-tillvaxt.html>>.

---

13 IMF (2014).

14 Bergh (2014).

15 Bjornskov (2014).

16 Forbes (2000).

Bergh, A, Nilsson, T & Waldenström, D (2012), Blir vi sjuka av inkomstskillnader? Institutet för näringslivsforskning, IFN, Studentlitteratur.

Bjornskov, C (2014), IMF og ulighed (måske) III – empirisk fifleri, läst 2015-01-08, <<http://punditokraterne.dk/2014/03/09/imf-og-ulighed-maaske-iii-empirisk-fifleri/>>.

Ekonomifakta (1), läst 2015-01-15, <<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Loneskillnader-i-olika-lander/>>.

Ekonomifakta (2), läst 2015-01-13, <<http://www.ekonomifakta.se/sv/Fakta/Arbetsmarknad/Loner/Loneutveckling-i-Sverige/>>.

Eurostat (1) (Income and living conditions > Income distribution and monetary poverty > Monetary poverty > At-risk-of-poverty-by sex). <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database> >.

Eurostat (2) (Income and living conditions > Income distribution and monetary poverty > Monetary poverty > At-risk-of-poverty-treshold). <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.

Eurostat (3) (Income and living conditions > Material deprivation > Severe materially deprived people). <<http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>>.

Eurostat (4) <<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/web/table/description.jsp> >.

Forbes, K (2000), A reassessment of the relationship between inequality and growth, läst 2015-01-23, <<http://web.mit.edu/~kjforbes/www/Papers/Inequality-Growth-AER.pdf>>.

OECD Stat (Social protection and well-being > Income distribution and poverty), <<http://stats.oecd.org/Index.aspx>>.

Ostry, JD, Berg, A & Tsangarides CG (2014), Redistribution, inequality and growth, IMF Staff Discussion Note, februari 2014, läst 2015-01-29, <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1402.pdf>>.

Roine, J (2014), Klassamhällets återkomst?, läst 2015-01-29, <<http://ekonomistas.se/2014/02/04/klassamhallets-aterkomst/>>.

Roine, J & Waldenström, D (2008), The evolution of top incomes in an egalitarian society : Sweden, 1903–2004, *Journal of Public Economics*, 92(1–2), 366–387.

SCB om inkomstfördelning, läst 2015-01-08, <http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Statistik-efter-amne/Hushallens-ekonomi/Inkomster-och-inkomstfordelning/Hushallens-ekonomi-HEK/7289/7296/Disponibel-inkomst-19912011/163546/>.

TIMBRO

Kungsgatan 60, Box 3037,
103 61 Stockholm, Sweden

Telefon: +46 8 587 898 00

Fax: +46 8 667 00 37

E-post: info@timbro.se